

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE (FAL)

PAMPIRI YA 2 (P2)

PUDUNGWANA 2010

MATSHWAO: 70

NAKO: dihora tse 2

Pampiri ena e na le maqephe a 20.

DITAELO LE DIKELETSO HO MOHLAHLOBUWA

1. Bala dintlha tse hlahellang leqepheng lena ka tlhoko pele o araba dipotso.
2. O se ke wa latella ho bala pampiri yohle. Tadima karolo e hlahisang dikahare tsa pampiri leqepheng le latelang, mme o tshwaye dinomoro tsa dipotso tse theilweng dibukeng tseo o ithutileng tsona selemong sena. Ka mora moo o bale dipotso tseo, o nto kgetha tseo o lakatsang ho di araba.
3. Pampiri ena e arotswe dikarolo tse NNE, e leng:

KAROLO YA A:	Padi/Nobele	(35)
KAROLO YA B:	Tshwantshiso/Terama	(35)
KAROLO YA C:	Palekgutshwe	(35)
KAROLO YA D:	Dithothokiso	(35)
4. O lokela ho araba dipotso tse PEDI feela. Dipotso di kgethwe dikarolong dife kapa dife tse fapaneng. Araba potso e le NNGWE mofuteng ka mong wa sengolwa ho e MMEDI eo o ithutileng yona selemong sena. Hlokomela hore matshwao a dipotso tse pedi tseo o di arabileng a etse mashome a supileng (70) ha a kopanngwa.
5. Badisisa ditaelo TSOHLE tse hlahiswang qalehong ya karolo e nngwe le e nngwe ka tlhoko.
6. Nomora dikarabo tsa hao jwalo ka ha dipotso di nomorilwe pampiring ya dipotso.
7. Qala karolo e NNGWE le e NNGWE leqepheng LE LETJHA, mme o sehe mola qetellong ya karolo ka nngwe.
8. Ngola ka mongolo o makgethe o balehang.
9. Mohlahlobuwa o eletswa ho sebedisa nako ka moo ho sisintsweng: O lokela ho ngola karolo e nngwe le e nngwe bonyane metsotso e 60.

LEQEPHE LA DIKAHARE:

Dintlha tse hlalisitsweng leqepheng lena di tla thusa mohlalobuwa ho kgetha dipotso tseo a lakatsang ho di araba ntle le ho qobelleha hore a bale pampiri kaofela.

KAROLO YA A: PADI/NOBELE		
<i>Araba potso EFE kapa EFE E LE NNGWE.</i>		
NOMORO YA POTSO	MOFUTA WA POTSO	MATSHWAO
1. <i>Mahlale a kopane Lekwa</i>	Mofuta wa potso e telele ya moqoqo	35
KAPA		
2. <i>Mahlale a kopane Lekwa</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	35
KAPA		
3. <i>Bosweu ba Lehlwa</i>	Mofuta wa potso e telele ya moqoqo	35
KAPA		
4. <i>Bosweu ba Lehlwa</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	35
KAPA		
5. <i>Sehlekehleke sa Deidro</i>	Mofuta wa potso e telele ya moqoqo	35
KAPA		
6. <i>Sehlekehleke sa Deidro</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	35
MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A:		35
KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA		
<i>Araba potso EFE kapa EFE E LE NNGWE.</i>		
7. <i>Sefi</i>	Mofuta wa potso e telele ya moqoqo	35
KAPA		
8. <i>Sefi</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	35
MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B:		35
KAROLO YA C: PALEKGUTSHWE		
<i>Araba potso EFE kapa EFE E LE NNGWE.</i>		
9. <i>Modia</i>	Mofuta wa potso e telele ya moqoqo	35
KAPA		
10. <i>Modia</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	35
MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C:		35
KAROLO YA D: DITHOTHOKISO		
<i>Araba dipotso tse DING LE TSE DING TSE PEDI.</i>		
11. <i>Rakgadi o kae?</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	17½
KAPA		
12. <i>Ha ke kope tshwarelo</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	17½
KAPA		
13. <i>Kodiamalla</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	17½
KAPA		
14. <i>Mmadiberwane</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	17½
MATSHWAO OHLE A KAROLO YA D:		35
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA:		70

LENANENETEFATSO:

Sebedisa lenanenetefatso lena ho nnetefatsa hore na e fela o arabile dipotso tse hlokehang.

KAROLO YA	NOMORO TSA DIPOTSO	PALO YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA	TSHWAYA (✓)
A: PADI/NOBELE (Potso e telele (moqoqo) KAPA dipotso tse kgutshwane)	1 – 6	1	
KAPA			
B: TSHWANTSHISO/TERAMA (Potso e telele (moqoqo) KAPA dipotso tse kgutshwane)	7 – 8	1	
KAPA			
C: PALEKGUTSHWE (Potso e telele (moqoqo) KAPA dipotso tse kgutshwane)	9 – 10	1	
KAPA			
D: DITHOTHOKISO Dipotso tse kgutshwane	11 – 14	2	
PALO YOHLE YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA		2	

ELA HLOKO: O tshwanetse hore o be o arabile dipotso tse PEDI tse tswang dibukeng tseo o ithutileng tsona selemong sena.

KAROLO YA A: PADI/NOBELE

Araba potso ya buka eo o ithutileng yona feela karolong ena.

Ho botsitswe dipotso tse TSHELETSENG karolong ena. Kgetha mme o arabe potso e le NNGWE e itshetlehileng bukeng e le NNGWE eo o ithutileng yona selemong sena.

POTSO YA 1: MAHLALE A KOPANE LEKWA – DN Katsie

Teransefala le Foreistata, ke motheo wa **Kgohlano** paleng ena. Qoqa ka kgohlano e teng paleng ena. O se le bale ho qala ka ho hlakisa mofuta wa kgohlano o fumanwang paleng ena. Bolelele ba karabo ya hao e be mantswe a 250 – 300.

[35]**KAPA****POTSO YA 2: MAHLALE A KOPANE LEKWA – DN Katsie**

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse tla e latela.

"Matha haholo ngwanaka o yo bolella eo mmao Mmasekala hore a tle a bolelle ntatao ha a ka a mmona, hore bontate ba mapolesa ba ne ba le teng mona. A mmolelle hore ba tjhesitse ntlo ya hae ha mmoho le mabokose ana hobane o ruile noha mona ...!"

Ao, ngwana a hana ho utlwa hore ntlo ya habo e a tjheswa! A matha ho ya ha Mmasekala. A fihla teng a lla a le meokgo a re: "Mme Mmasekala ... thusang hle le batle ntate... ntate yane o re mapolesa a tlilo tjhesa ntlo eso. O re ho na le noha monono ... oho thusang hle mme ...!!!"

E ne ile yare hoba ngwana a potele ka seterata, Mananyetsa a hotetsa lebokosehadi lanene le leholo. A boela a phaella ka ho akgela a manyenyane kgabong. Ha nyoloha mosi wa motonanahadi, wa etsa leruhadi le letsho. Ha moshanyana a qeta ho bolella Mmasekala molaetsa, ya be e le ha le yena a pakelwa ke leru leo la mosi hore efela ha Sekgukguni ho a tjha,

- 2.1 Diketsahalo tsena tsa ntlo e tjang di etsahalla motseng ofe, profenseng efe? (2)
- 2.2 Ntatangwana enwa ya ronngweng, o ile a fumana molaetsa ona jwang? (2)
- 2.3 Bolela lebaka le neng le etsa hore Mananyetsa a hotetse mollo ona. (2)
- 2.4 Baphetwa ba tsekisanang tjhelete mona paleng ke bomang? Bolela mabitso a bona ka botlalo (lebitso le fane). (2)
- 2.5 Mananyetsa le Sekgukguni ba qhekanyetsane ka boleke ba lehlabathe le thipa ya lepolanka/thupa. Ketsahalo ena e re tsebisa/leмоса eng ka nako (mehla ya diketsahalo) paleng ee? (2)
- 2.6 Ke lebaka lefe le ileng la qobella banna bana ho fetoha mashodu? (2)
- 2.7 Na tjhelete ke sesosa sa kgohlano paleng ee? A ko hlalose ka ntlha tse tharo hore bobedi bona bo tsekisanang mona, bo e fumane jwang tjhelete eo. (6)

- 2.8 Ho ya ka mongodi, na bolotsana bo a lefa kapa ha bo lefe? Tiisa karabo ya hao ka ditaba tsa pale ena. (2)
- 2.9 Na ke nnete kapa mafosi hore Mananyetsa le Sekgukguni ba ile ba arolelana tjhelete ka ho lekana? Tiisa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 2.10 Ho ya ka diketsahalo tsa pale ke mophetwa ofe, eo o nahanang hore o bohlale ho feta e mong? Tiisa karabo ka lebaka. (4)
- 2.11 Pele Mananyetsa a kena morerong wa ho ya Gauteng, o ne a iphedisa jwang? Bolela dintho tse pedi. (2)
- 2.12 Tlatsa dikgeo dipolelong tse latelang:
- 2.12.1 Moedi pakeng tsa Foreistata le Teransefala ke noka ya ... (1)
- 2.12.2 Monna enwa ... ke mohatsa Mmadieketseng. (1)
- 2.12.3 Thipa ya kgauta e ile ya betlwa ke ... (1)
- 2.13 Ke thuto efe eo mongodi a re rutang yona paleng ee? Tiisa karabo ya hao ka ho tshehetsa ka lebaka ho tswa paleng. (4)

[35]**KAPA****POTSO YA 3: BOSWEU BA LEHLWA – Sello Moroe**

Kgohlano paleng ena e hlahile hantle hobane diketsahalo tsa yona di hlahiswa ka bokgabane mme ebile di a kgolweha. Qoqa ka kgohlano paleng ena ho tloha qalong ho isa qetelleng ya yona. Bolelele ba karabo ya hao e be mantswa a ka bang 250 – 300.

[35]**KAPA****POTSO YA 4: BOSWEU BA LEHLWA – Sello Moroe**

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse tla e latela.

Bosiung boo ka itlhatswa ka ho tlala yaba ke lokisa moriri wa ka o neng o tshwana le wa Manikro kwana Amerika; ka itlota ka setlolo se nolofatsang letlalo; ha ke qeta ka itshwantshisa diaparo tsa ka tsa motjeko. Tsona e ne e le borikgwe bo bosweu, sekipa se sesehla, kepisi e ntsho le kausu tse ntsho tsa matsoho; kausu e tshweu ka otong le letona, mme ka ho le letshehadi teng e be e tshehla; re ne re sa di tsebe. Jwale ka ha le bona ba ne ba sa tsebe tsa rona; re ne re tla boka ha di orohe. Hobane ke kene ho tsona ka se ke ka dumela seo ke neng ke se bona ha ke sheba seiponeng; ke ne ke kgahla ke bile ke hohela e le ka nnete; ya ka ke motho ya tswang kwana Amerika kapa naheng e nngwe e hole e sa tsejwang. Eitse ha ke tswa ho ya ba bontsha ka phaposing ya ho jela, ba ile ba mmakalla ba ntjheba ka kgohelo e kgolo.

- 4.1 Fana ka lebitso la sekolo se tla tshwara mokete. (1)
- 4.2 Sepheo sa hore Hlomi a itokise hakaale ke sefe? (2)
- 4.3 Sena seo Hlomi a itokisetsang sona, se bohlokwa jwang sekolong seo? (2)
- 4.4 Bolela mabitso a bashemane ba babedi ba neng ba tsekisa Hlomi kgarebe ya hae. (2)
- 4.5 Hara tsohle tse ileng tsa etswa moketeng oo, o nahana hore Hlomi o ile a etsa eng ho kgahla Lerato le hona ho hapa pelo ya hae? (2)
- 4.6 Mme wa Hlomi o ile a mo etsetsa eng bakeng sa letsatsi leo? (1)
- 4.7 Na maemo a bophelo a baphetwa baa, a bile le tshusumetso karabong ya mophetwa ya tsekwang? (4)
- 4.8 Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse tla e latela.

Sehlopha sa leshome re ile ra se feta ka dinaledi bobedi ba rona. Ba ha boLerato ba ile ba mema ba heso yaba ho etswa mokete o moholo ho keteka katleho ena. Ho ne ho thabilwe haholo, ntle ho nna le Lerato; hoba re ne re tseba hore ena ke nako eo re neng re tla tshwanela ho arohana ka yona, ...

- 4.8.1 Se neng se tla tlisa karohano dipakeng tsa Hlomi le Lerato ke sefe? (2)
- 4.8.2 Bobedi ba ile ba ya kae ho ya ithutela eng? (4)
- 4.8.3 Hlomi o ile a fumana kae thuso ya ho ntshetsa dithuto pele? Kgetha karabo e nepahetseng ho tsena: (1)
- A Ho batswadi ba Lerato.
- B Ho mmae.
- C Eduloan.
- D American Fund Scheme.
- 4.8.4 Batwadi ba Lerato ba thusitse Hlomi jwang? Kgetha karabo e nepahetseng ho tsena: (1)
- A Ba mo reketse tekete ya terene.
- B Ba mo etseditse mofao.
- C Ba mo isitse sekolong.
- D Ba mo reketse dibuka.
- 4.8.5 Na bothata boo Hlomi a ileng a kopana le bona, ba ho lahlehelwa ke Lerato bo ne bo mo lokela? Hobaneng ha o realo? (3)
- 4.8.6 Ke ka lebaka la eng ha Hlomi a ile a reha ngwana Sweubalehlwa? (2)

- 4.9 Seo Hlomi a ileng a se etsetsa ntate ya neng a lahlehetswe ke setlankana mabenkeleng, se ile sa mo tswela molemo ofe? Hlalosa hakgutshwanyane. (4)
- 4.10 Qetelong ya pale ena Lerato o a hlokahala, Hlomi o sala le ngwana wa bona. Na o ne o tla etsa eng ha o ne o le Dineo? (2)
- 4.11 Tsela eo pale e phethelwang ka yona e o ruta eng ka botho ba Dineo? (2)
- [35]**

KAPA**POTSO YA 5: SEHLEKEHLEKE SA DEIDRO – VT Masima**

Diketsahalo ka hara pale di hodiswa ke kgohlano ho tloha tlhekelong ho isa pheletsong ya buka. Ngola ka mantswe a ka bang 250 – 300 ka kgohlano e hlahellang paleng ena, o hlalose kamoo e holang (eketsehang) kateng ho ya fihla pheletsong ya pale.

[35]**KAPA****POTSO YA 6: SEHLEKEHLEKE SA DEIDRO – VT Masima**

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse tla e latela.

"Ha ke lona lengeloi hle, monghadi. Ke mpa ke le mothonyana feela wa batho ya itlhophereng," ho araba mmabotle enwa ya dutseng tafoleng. Chikano le yena a dula setulong se shebaneng le yena a nto re: "Ke ne ke hlile ke ile le kgongwana hodimo ke re e ka ba o lengeloi la nnete. Jwale, ebang o se lengeloi, anthe hantlentle o mang?"

"Lebitso la ka ke Amanda, monghadi, Amanda Zamiya."

"O, ke a bona. Nna la ka ke Fernando, Fernando Chikano. O ka nna wa mpitsa feela Fernando haeba hoo ho tla o thabisa. Haeso ke kwana Afrika mme ke tlile mona ka tsa kgwebo."

"O-o-o, ke a bona jwale. Ke thabela ho o tseba, monghadi Chikano. Ana o dula hona moo Riwenzoni?"

"Ho bonahala eka ke konyana feela ena e sa tsebeng letho he." Ke Chikano eo ka pelong. "Ke a kgolwa hore le lesaka la habo yona ha e le tsebe le ho le tseba."

- 6.1 Chikano o naheng efe mona moo a kopaneng le Amanda? (1)
- 6.2 Ho tlile jwang hore Chikano a iphumane a le naheng ee? (eo o e boletseng ho 6.1) (2)
- 6.3 Amanda o ne a amana le mang eo e neng e le e mong wa Bana ba Phiri? (1)
- 6.4 Nehelana ka lebaka le ileng la etsa hore Chikano a tlohe naheng ena, a se a sa hetle ka morao a baleha. (2)
- 6.5 Hlalosa kamoo Bana ba Phiri ba neng ba kwetele mopresidente Monnafeela kateng. (3)

- 6.6 Chikano o ne a hane thuso ya tshireletso, eo Ramaqiti a neng a re o mo fa yona. Ho hana hoo ha hae, ho ne ho mo tswele molemo ofe? (2)
- 6.7 Ke ntho efe e ileng ya etsahala ka ho tshwana ha Chikano a ne a etetse Amanda le mohla a neng a etetse Katriena? (2)
- 6.8 Akaretsa ka dintlha tse tharo tseo o ka reng e ne e le tsa bohlokwahlokwa pusanong ya monghadi Khumalo (mohlophisi wa lesedinyana la SETJHABA) le mokgatlo wa Bana ba Phiri. (3)
- 6.9 Ke lebaka lefe le leholo le neng le etsa hore Chikano a batle ho kopana le moruti Biala? (2)
- 6.10 Na o ka re moatemirale Makhanda (Zero) ke mophetwa ya tshepahalang? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka le hlahang paleng. (2)
- 6.11 Lebitso la nnete la Chikano ke mang? Kgetha ho ana a latelang:
- A Thakadi
 - B Mphafudi
 - C Thakgodi
 - D Sam
- (1)
- 6.12 Chikano o ne a qale ho kopana le Sister Ruth hokae? Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang:
- A Kweneng
 - B Oshakati
 - C Rondalia
 - D Leseru
- (1)
- 6.13 Bolela hore ke *Nnete* kapa ke *Mafosi* hore Ramaqiti o ne a behile metsamao yohle ya Chikano leihlo. Fana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 6.14 Diketsahalo tsa pale ena di etsahalla tikolong ya mofuta ofe? (2)
- 6.15 Lebonyo lena la Sister Ruth qotsong e latelang, le mo senola/totobatsa e le mophetwa wa semelo sefe? (2)
- "Ke ka hona ka moo o yang ka teng ka mono, monghadi Chikano," ho bolela Sister Ruth ka lebonyo le qhibidihang. "Faki ena e tla ba lona lebitla la hao mme o tla ya bolokwa tlasetsase botebong ba noka ena ya rona e kgabane, moo ba bang ba tshwanang le wena ba bolokuweng teng."
- (2)
- 6.16 Na o dumellana le Ramaqiti ha a re tsohle tseo Bana ba Phiri ba di entseng, e ne e le ka sepheo sa ho lwantsha bofuma? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao o ntse o itshetlehile ka ditaba tsa pale. (2)
- 6.17 Na ebe mokgwa oo mopresidente Monnafeela a ileng a kwetelwa ka wona o a kgolweha bophelong ba nnete? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 6.18 Polelo e reng 'kolobe e boetse seretseng', e dumellana jwang le bophelo ba moruti Biala? (3)

[35]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 35**

KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA

Araba potso ya buka eo o ithutileng yona feela karolong ena.

Ho botsitswe dipotso tse PEDI karolong ena. Kgetha mme o arabe potso e le NNGWE e itshetlehleng bukeng e le NNGWE eo o ithutileng yona selemong sena. Araba POTSO ya 7 kapa POTSO ya 8.

POTSO YA 7: SEFI – DJ Nkutha

Hlalosa ka mantswe a ka bang 250 – 300 kamoo ditaba tsa terama/tshwantshiso ena di etsahalang kateng, ho tloha tlhekelong (selelekeleng) ho ya kgolong ya tsona, mme o be o hlalose le kamoo di rarahang kateng.

[35]**KAPA****POTSO YA 8: SEFI – DJ Nkutha**

Bala qotso e latelang o nto araba dipotso tse thehilweng tshwantshisong yohle.

MOTAUNG: (A hula moya) E, lefatshe lena re le fumane le senyehile, ka hona re tlameha ho le qetella. Ha ke na ho nka teke ya ka ke fihle ke e akgele ka metsing ke ntse ke e tonetse leihlo. Le kgale bo! Badimo ba heso ba ka hlabeha hampe mme ba nkotla ka ketso eo. Ho robala ke ho fetoha. Ke fetohile, ke fetohetse ruri.

- 8.1 Motaung o ne a ntse a buisana le mang moo? (1)
- 8.2 Ke ntho efe ena eo Motaung a reng badimo ba habo ba ka mo lwantshetsa yona? (1)
- 8.3 Ke sefe seo Motaung a ileng a se etsa ho tiisa hore o dumellana le maikutlo a hae a ho 8.2? (1)
- 8.4 Hlalosa hore phetoho ena eo Motaung a buang ka yona e mo fihletse jwang. (2)
- 8.5 Ho latela ho fetoha hona ha hae, o ka mo hlalosa e le motho wa semelo sefe? (2)
- 8.6 Sesosa sa kgohlano e pakeng tsa Tiisetso le Nkepe ke sefe? (1)
- 8.7 Ho Tiisetso le Nkepe ke ofe ya sa kang a fetoha, diqetong tsa hae malebana le seo ba neng ba thulana/ngangisana ka sona? (1)
- 8.8 Na o ka re ke nnete hore bodumedi bo tlisa phapano (ho se tshwane) pakeng tsa lelapa la Khathatso le la Raboditse? Nehelana ka lebaka lakarabo ya hao. (2)
- 8.9 Ke sebakadi sefe seo diketso tsa sona di ileng tsa atlehisa morero wa Mmankepe le Raboditse? (1)

- 8.10 Ikgethele lebitso la seapadi se le seng terameng ena mme ka lona o ikamahanye le ditaba tsa terama ho netefatsa polelo e reng 'bitsolebe ke seromo'. (2)

Boela o bale qotso e latelang o nto araba dipotso tse thehilweng tshwantshisong yohle.

MOTAUNG:	Ke a utlwa weso, empa mosadi wa ka o tla lwana hobane qeto re e nkile re le kaofela.
RABODITSE:	(A kgena) O tshereane monna. Athe hlooho ya lelapa ke mang? Ke modi kapa wena? Ekare o hana ka matsoho monna. Adimana ka diatla monna o lokise motse. O hopole hore mosadi ke mosadi, e ntse e le mosadi, o shebahala bosadi mme e tla dula e ntse e le mosadi hobane e bile mosadi ho tloha sethatong.

- 8.11 Tjhadimo ya Raboditse malebana le batho ba basadi, e fapana jwang le ya Motaung? (4)
- 8.12 Sena seo Raboditse a se buang ka batho ba basadi, o mpa a phonyohetswe feela ho se bua kapa e hlile ke semelo sa hae? Tiisa karabo ya hao ka lebaka le hlahang paleng. (2)
- 8.13 Maikemisetso a Raboditse ke afe ka puisano ena ya hae le Motaung? (2)
- 8.14 Hlalosa lebaka le entseng hore Nkepe a hlolehe ho pasa sehlopha sa leshome. (2)
- 8.15 Tiisa karabo ya hao e ho 8.14, ka ho qoholla ketsahalo tse pedi terameng ena. (2)
- 8.16 Ke ntlha efe e le nngwe terameng ena e nnetefatsang hore diketsahalo tsa yona, di dumellana le tikoloho eo di etsahallang ho yona? (2)
- 8.17 O nahana hore ntlhakemo ya mongodi wa terama ena ke efe malebana le ditlhare tsa Sesotho? Hobaneng o realo? (3)
- 8.18 Mookotaba wa terama ee ke ofe? (2)
- 8.19 Pheletso ya Motaung e etsa hore o mo qenehele kapa o mo halefele? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)

[35]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 35

KAROLO YA C: PALEKGUTSHWE

Ho botsitswe dipotso tse PEDI karolong ena. Kgetha mme o arabe potso e le NNGWE e itshetlehleng palekgutshweng e le NNGWE eo o ithutileng yona selemong sena. Araba POTSO ya 9 kapa POTSO ya 10.

POTSO YA 9: MODIA – MK Mofihli le ba bang

Palekgutshweng ena "**Ke ne ke sa kgolwe**" mophetwa wa sehlooho ke **Makatikati**. Mosotho o ye a re "bitsolebe ke seromo" Bontsha kamoo diketsahalo bophelong ba mophetwa enwa di tsamaisanang le lebitso la hae kateng. Ngola karabo ya bolelele ba mantswe a ka bang 250 – 300 ka **semelo** sa mophetwa enwa Makatikati.

[35]**KAPA****POTSO YA 10: MODIA – MK Mofihli le ba bang**

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse tla e latela. Ela hloko hore dipotso di itshetlehile palekgutshweng yohle, e seng hodima qotso feela.

TSIETSI E LATELA TSHOTLEHO

Ka tsatsi le leng, Tupu o ne a le ho se seng sa diteishene tsa mapolesa a motse ona o mmileng wa Jan Hofmeyer. Tupu monna wa letopane o ne a bokanetswe ke diqhoku, dikwakwariri tsa diofisiri tsa seteishene sena. Ha e le Tupu yena o ne a hlwentse. Sefahlehong sena sa hae ho ne ho balwa lonya, boswele le bokgopo.

Maqoqolo ana a diofisiri le wona a ne a bonahala eka a ja mmenthele oo o sa fihliseng karabong. Qetellong Tupu monna wa letopane ya neng a tletse boya diphakeng esitana le mmeleng ona wa hae, a ahlamisana molomo wa hae ka kgalefo: "Banna nke ke ka phomola. Bosiu le motsheare ke tla nne ke tswele pele, ho tsomana le bana ba Rantsho. Etswe leano la rona la puso le totobetse mabapi le taba ena. Le se ke la lebala hore le tabeng tsa moruo re lokela ho ba qhelela ka thoko. Ke kgathatsehile hampe hobane ke hlokomela hore le se ntse le hlephisa ho e na le hore le tiise."

"Hona jwale dipalangwang tse seng molaong di ngata ka mokgwa o tshosang. Batho ba etang ho tloha merafong ya hae esitana le ya Teransefala ba thothwa ka dipalangwang tsa mokunyata." Jwale Tupu monna wa letopane a ka kgutsa motsotswana hobane kgalefo e ile ya etsa hore a kangwe ke mantswe. E mong wa diofisiri ha a lemoha hona, a mo qhatsetsa hore a ke a kolobise mmetso.

10.1 Ho thwe Tupu o ne a hlwentse. Bolela lebaka le neng le etsa hore a hlwenye hakana. (1)

10.2 Tupu o ne a sebetsang? (1)

- 10.3 Mophetwa wa sehlooho ke mang palekgutshweng ee? Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang:
- A Tupu
 - B Reutlwile
 - C Rantsho
 - D Ofisiri e sebetsang le Tupu
- (1)
- 10.4 Ho phediswa ka thata ha bana Rantsho ho ba rutila e le nngwe hara tse latelang:
- A Maqiti le ho nahana ka thata.
 - B Ho lwantshana ka bo bona.
 - C Ho hlekefetsa bapalami.
 - D Ho bapalla mmimo wa sepalangwa hodimo.
- (1)
- 10.5 Ke sefe seo Tupu a neng a rerile ho se etsa ho nnetefatsa hore bana ba Rantsho, ba dula ba batla thuso ho ba basweu? Kgetha karabo e le nngwe ho tse latelang:
- A Ho theha mokgatlo wa ba mmala wa ditekesi.
 - B Ho thibela hore ba be le mokgatlo oo e leng wa bona.
 - C Ho romela mapolesa tseleng tsohle tsa dikoloi tsa mokunyata.
 - D Ho bolaya ditho tse tsamaisang mokgatlo.
- (1)
- 10.6 Ho thwe kopano e ne e le mmileng ofe motseng ofe? (2)
- 10.7 Bolela hore diketsahalo palekgutshweng ena di etsahalla tikolohong ya mofuta ofe. Qotsa ketsahalo e le nngwe e tiisang karabo ya hao. (2)
- 10.8 Ke eng hantlente eo mophetwa wa sehlooho a leng kgahlanong le yona paleng ee? (2)
- 10.9 Ho utlwahala hore Tupu le moifo wa hae, ba ne ba laola dipalangwang tse nkang baeti. Ke lebaka lefe le neng le etsa hore Tupu a se thabele ho ba teng ha dipalangwang tsee tsa batho ba batsho? (2)
- 10.10 Bana ba Rantsho ba qetelletse ba thehile mokgatlo wa bona o laolang dipalangwang tsa maeto a malelele tse nkang baeti.
- 10.10.1 Bolela lebitso la moetapele wa mokgatlo oo. (1)
- 10.10.2 Ho ba teng ha mokgatlo wa dipalangwang wa batho ba batsho ho ile ha baka mathata afe? Bolela a mararo feela mabaka. (3)
- 10.11 Ke mabaka afe a entseng hore ditho tsa mokgatlo wa dipalangwang di qetelle di bolaile Reutlwile? Bolela a mararo feela. (3)
- 10.12 Hlalosa kamoo ho dieha ha moetapele wa mokgatlo wa dipalangwang wa batho ba batsho ho bitsa kopano, ho ileng ha baka mathata ka teng. (4)

- 10.13 Ke phephetso efe eo ba mokgatlo wa dipalangwang ba ileng ba kopana le yona nakong ya Tupu, mme ba ba ba nna ba thulana le yona ha ba se ba na le mokgatlo wa bona? Bolela tse pedi. (4)
- 10.14 Dipuo tsa Tupu qotsong e ka hodimo di re tsebisa hore ke motho wa semelo sefe? Bolela ntlha tse tharo. (3)
- 10.15 Na o ka utlwela Reutlwile bohloko ha o sheba diketsahalo tsa palekgutswe ee? Nehelana ka lebaka. (2)
- 10.16 Hlalosa lebaka le ileng la etsa hore Tupu a romelle mosebetsimmoho le yena St Helena? (2)
- [35]**

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 35

KAROLO YA D: DITHOTHOKISO

Dithothokiso tseo mohlalobuwa a ithutileng tsona: Araba dipotso dife le dife feela tse PEDI ho tse NNE (POTSO ya 11, POTSO ya 12, POTSO ya 13 le POTSO ya 14) tse botsitsweng karolong ena.

ELA HLOKO: Hopola hore o lokela ho araba dipotso tse PEDI ho tswa dikarolong tse PEDI feela. Ebang o se o arabile dipotso tse pedi dikarolong tse ka hodimo (potso e le nngwe ho KAROLO ya A, le e le nngwe ho KAROLO ya B kapa e le nngwe ho KAROLO ya C), se tswelle pele ho araba dipotso karolong ena.

POTSO YA 11

Bala thothokiso ena ka tlhoko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

Rakgadi o kae? – J Rathebe

- 1 Helang Basotho nthuseng,
- 2 Mpatliseng ke saretswe,
- 3 Ke hlomohile ke dikgapha,
- 4 Rakgadi o kae?
- 5 Ntokolleng ke batle,
- 6 Hohle ditoronkong ke kgehebanye,
- 7 Metseng ke suthise,
- 8 Rakgadi o kae?
- 9 Ebe rakgadi o sa phela?
- 10 Botsang dikerekeng,
- 11 Botsang mabitleng,
- 12 Botsang baruti.
- 13 Hlakolang meokgo dikgutsana,
- 14 Re lla bohle re saretswe,
- 15 Hona ha batho ba nyamella lonyeng,
- 16 O ile rakgadi Lejweleputswa.

- 11.1 Fana ka lentswe le leng le bolelang dikgapha temanathothokisong ya bone. (1)
- 11.2 Thothokiso ee ke ya mofuta ofe? Ke mola ofe o tiisang karabo ya hao temanathothokisong ya pele? (1½)
- 11.3 Phetapheto ya moelelo e hlahella meleng efe temanathothokisong ya pele? (1)
- 11.4 Lentswe 'ile' moleng wa 16 le re senolela/tsebisa eng ka ho nyamela ha rakgadi? (2)
- 11.5 Anastrofi e fumanwa moleng ofe temanathothokisong ya bone? Bohlokwa ba yona ke bofe? (3)

- 11.6 Sethothokisi se bolela eng melathothokisong ya 10 – 12? (2)
- 11.7 Molathothokisong wa 16 ho fetotswe tatelano ya mantswe. Mokgabiso/Bonono (sebetsa sa bothothokisi) bona bo bitswang mme bohlokwa ba ho bo sebedisa ke bofe? (3)
- 11.8 Lebotsi le fumaneha moleng ofe temanathothokisong ya pele mme bohlokwa ba lona ke bofe? (2)
- 11.9 Hlalosa hore thothokiso ena e tsosa maikutlo afe ho wena. (2)
- [17½]**

KAPA

POTSO YA 12

Bala thothokiso ena ka tlhoko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

Ha ke kope tshwarelo – T Lekitlane

- 1 Ha ke re o moloi ha o motho,
- 2 Wena ya neng a qhale kgotso tlong eso,
- 3 Wena ya neng a hape eso ntlo sehloho,
- 4 Thoko wa re kgothomeletsa marallaneng wa re lahlela;
- 5 Kajeno re metwaitwai hara ditjhaba,
- 6 Re hloka ya ho phoka boduma re mehofe,
- 7 Wena o hafa ka nkatana o morena,
- 8 Re a o sebeletsa o morui,
- 9 O iphetotse Ramatlotlo o Rapolasi,
- 10 O ikentse Tonakgolo o Ranaha;
- 11 Ruri nna ha ke kope tshwarelo bana beso,
- 12 Ha ke re enwa motho lefu le a mo lokela,
- 13 Teleko naheng eso le yona e a mo lokela,
- 14 Wabo morabe o lokela ho metswa.

- 12.1 Bolela dintho tse tharo tseo sethothokisi se reng di etswe mothong ya se hlekefeditseng. (3)
- 12.2 Thothokiso ena ke ya mofuta ofe? (1½)
- 12.3 Letshwao le ikgethang mofuteng ona wa thothokiso ke lefe? (2)
- 12.4 Melathothokisong ya 2 – 3 ho phetaphetwa mantswe ana 'Wena ya neng ...' Mofuta ona wa phetapheto o bitswang? (1)

- 12.5 Thothokiso ena e bua ka ditaba tsa eng? Kgetha karabo e nepahetseng ho tsena tse latelang.
- A Thabo
 - B Tshotleho
 - C Bofutsana
 - D Maikutlo
- (1)
- 12.6 Lentswe lena 'metwaitwai' molathothokisong wa 5 le bolela eng? Kgetha karabo e nepahetseng ho tsena:
- A Ba fetohile dikweta.
 - B Ba fetohile batho ba hlohang kgotso.
 - C Ba hloka moo ba dulang teng.
 - D Ba kopa batho dijo mebileng.
- (1)
- 12.7 Lentswe lena 'ruri' molathothokisong wa 11 le sebediseditswe ho ... Kgetha karabo e nepahetseng ho tsena:
- A hlakisa moelelo
 - B bontsha ho makala
 - C bontsha tletlebo
 - D matlafatsa/hatella/toboketsa
- (1)
- 12.8 Hlalosa se bolelwang ke molathothokiso wa 6. (2)
- 12.9 Poeletsomodumo/poeletso e hlahellang molathothokisong wa 7 ke ya mofuta ofe? (1)
- 12.10 Ho latela ditaba tsa thothokiso ena ke mang eo ho buuwang ka yena? (2)
- 12.11 Na motho enwa eo sethothokisi se buang ka yena, o lokelwa ke maruo ao a nang le ona? Tiisa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- [17½]**

KAPA

POTSO YA 13

Bala thothokiso ena ka tlhoko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

Kodiamalla – J Rathebe

1	Meya ya feralla,
2	Pula tsa ruthutha,
3	Lebatama la hlola lefatshe,
4	Radihlong a re befela.
5	Lapeng la Kgatebe pehi ya dula,
6	Batho kgotso ya fetoha maswabi;
7	Ntate a bitswa hae kgotsong,
8	A bitswa ke sa ikanya menwana.
9	Lefu la hlaba hwa fifala,
10	La hlaba hona monateng lehlakoreng,
11	La hlotha tshiya batho ba lla sa mmokotsane,
12	La qobella mme thapong tse ntsho.
13	Basotho ntate a otlwa mobung
14	Ka polao e sehloho ho oroswa,
15	Thipa ya bolaya ka hlollwa,
16	Joo! Lefu o sehloho.

13.1	Ke molathothokisong ofe moo ho sebedisitsweng tlhelo temanathothokisong ya pele? Hlalosa hore e sebedisitswe ka sepheo sefe.	(3)
13.2	Ho sebedisitswe anastrofi moleng ofe temanathothokisong ya bobedi?	(1)
13.3	Molathothokisong wa 13 ho sebedisitswe mokgabiso/sebetsa sefe sa bothothokisi?	(1)
13.4	Qolla mola temanathothokisong ya bobedi, o bolelang hore sethothokisi se ne se le senyenyanane ha ntata sona a hloka hla.	(1)
13.5	Ke lentswe lefe le sebedisitsweng temanathothokisong ya bobedi, le fupereng moelelo wa ho ikela boyabatho?	(1)
13.6	Hlalosa molaetsa wa thothokiso ena.	(2)
13.7	Lentswe 'hlaba' temanathothokisong ya boraro le re tsebisa hore sethothokisi se bile le maikutlo a mofuta ofe ka nako eo?	(2)
13.8	Bolela mofuta wa karaburetso o sebedisitsweng molathothokisong wa 10.	(1)

13.9 Lebitso lena 'tshiya' molathothokisong wa 11 le bolela eng? Kgetha karabo e nepahetseng ho tsena tse latelang:

- A Lesea
- B Letsibolo
- C Hlooho ya lelapa
- D Kgorula

(1)

13.10 Na sethothokisi se nepile ha se re "Lefu la qobella mme thapong e ntsho"? Hlalosa seo sethothokisi se se bolelang.

(2)

13.11 Temanathothokisong ya boraro meleng ya 9 le 10 ho sebedisitswe phetapheto. Bolela mofuta wa yona le hore e sebedisitswe ka sepheo sefe.

(2½)

[17½]

KAPA

POTSO YA 14

Bala thothokiso ena ka tlhoko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

Mmadiberwane – T Leballo

- 1 Thabadimahlwa ha morena Mafafa,
- 2 Thaba di mohodi habo kgotso le nala,
- 3 Ho ne ho le teng pabala ya mosadi,
- 4 Mahlo a bophatswana ba lehodi,
- 5 Meno a le bosowana ba lehodi,
- 6 Nko e tjhorile jwalo ka nale ya motjhini.
- 7 Mosadi eo ka lebitso ke Mmadiberwane,
- 8 Motho e le sentebale nonyana ya lewatle,
- 9 Motho e le setshwana se moropotsana,
- 10 Theka eka la mmamodukule,
- 11 Ngwana a rafohile a tshabile lefatshe,
- 12 Ngwana e le seilatsatsi wa tshomong.
- 13 Mmadiberwane e ne e se sebapallwa,
- 14 E ne e se potele e kgwathwang ka lehlaka,
- 15 O ne a tshajwa ke basadi le banna ba bona,
- 16 A tshajwa ke bana le bomma bona,
- 17 Mosadi a mo otlala a mo tlole hodimo,
- 18 Monna a mo diha a mo kotsame hodimo.

14.1 Qolla lentswe le le leng le nang le moelelo wa ho iketla temanathothokisong ya pele.

(1)

14.2 Phetapheto e tsepameng e melathothokisong ya 11 le 12 e sebedisitswe ka sepheo sefe.

(2)

- 14.3 Thothokiso ee ke ya mofuta ofe mme e tsejwa ka letshwao lefe le ikgethang? (2½)
- 14.4 Araba ka nnete kapa mafosi o be o qolle mela ho tshehetsa karabo ya hao. Mmadiberwane o ne a otlala batho a sa kgethe boholo. (2)
- 14.5 Bohlokwa ba kganyetsano moleng wa 13 –14 ke bofe? (2)
- 14.6 Ho latela ditaba tsa thothokiso ena, ke molaetsa ofe oo sethothokisi se lekang ho o fetisetsa ho babadi/bamamedi? (2)
- 14.7 Temathothokisong ya 2, qolla molathothokiso e mmedi e bolelang hore Mmadiberwane o ne a le motle haholo. (2)
- 14.8 Melathothokisong ya 17 le 18 ho sebedisitswe mokgabiso ofe/bonono bofe? (1)
- 14.9 Bolela melathothokiso e mmedi moo ho sebedisitsweng papiso/tshwantshanyo. (2)
- 14.10 Bolela hore melathothokisong ya 17 le 18 ho sebedisitswe mofuta ofe wa phetapheto. (1)
- [17½]**

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA D: 35
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 70